

BENĞİ

Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi
BENĞİ World Journal of Yörük-Türkmen Studies

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bengi>

ISSN: 2717-6584

Bolu Milletvekili Lütfi Gören ve Siyasi Faaliyetleri *Bolu Deputy Lütfi Gören And Political Activities*

doi: 10.58646/bengi.1475573

Geliş/Received: 29 Nisan 2024

Kabul/Accepted: 05 Ağustos 2024

Cengiz Mutlu*

Özet

Yakın dönem Bolu'nun sosyal ve siyasi yaşamında etkili olmuş aydınlardan biri olan Lütfi Gören 1888'de Akçakoca'da doğmuştur. 1894'te ailesi İstanbul'a taşınan Lütfi Gören, sırasıyla Unkapanı Merkez Rüştüyesi, Vefa İdadisini bitirmiştir. Babasının vefatından dolayı maddi imkansızlıklardan dolayı Akçakoca'ya geri dönen Lütfi Gören, burada ticarete atılmıştır. İşlerin iyi gitmemesinden dolayı İstanbul'a gelerek kereste ticaretine atılan Lütfi Gören, bu işine Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir. Savaşa çağrılmasından dolayı ticarete ara veren Lütfi Göre, savaş sebebiyle uğradığı zarar Millî Mücadele yıllarında da devam etmiştir. 1920'de Akçakoca belediye başkanı, 1925'te Düzce ilçesi adına il genel meclisine seçilmiştir. Bolu'da Himaye-i Etfal ve Hilal-i Ahmer başkanlıkları yapan Lütfi Gören, Bolu Türk Ocağı ve Halkevi başkanlıklarında da bulunmasının ardından 1939'da Altıncı Dönem Yasama Yılı seçimlerinde milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir. Yedinci yasama yılında namzet gösterilmeyen Lütfi Gören, 1946 yasama yılı seçimlerinde yeniden Bolu milletvekili olarak meclise girmiştir. Bu çalışmada Lütfi Gören'in hayatı ve mecliste çeşitli gündem maddelerine dair görüşlerine değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hilmi Baydur, Bolu, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Ocağı, Akçakoca.

* Sorumlu Yazar/Corresponding author: Doç.Dr., Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, e-posta: cengizmutlu@subu.edu.tr. Orcid: 0000-0003-1192-8528.

Atf/Citation: Mutlu, C. (2024). Bolu Milletvekili Lütfi Gören ve Siyasi Faaliyetleri. BENGİ Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi, 2024 (3), 400-412.

Abstract

Lütfi Gören, one of the intellectuals who were influential in the recent social and political life of Bolu, was born in Akçakoca in 1888. Lütfi Gören, whose family moved to Istanbul in 1894, graduated from Unkapanı Central Junior High School and Vefa High School respectively. Lütfi Gören, who returned to Akçakoca due to financial difficulties due to his father's death, started business here. Lütfi Göre, who came to Istanbul and started the lumber trade because things were not going well, continued this business until the First World War. Lütfi Gören, who took a break from business because he was called to war, continued to suffer losses during the War of Independence. He was elected mayor of Akçakoca in 1920, and was elected to the provincial council on behalf of Düzce district in 1925. Lütfi Gören, who served as the president of Himaye-i Etfal and Hilal-i Ahmer in Bolu, also served as the president of Bolu Turkish Hearth and Community Center, and then entered the Turkish Grand National Assembly as a member of parliament in the Sixth Term Legislative Year elections in 1939. Lütfi Gören, who was not nominated in the seventh legislative year, re-entered the parliament as a Bolu deputy in the 1946 legislative elections. In this study, Lütfi Gören's life and his views on various agenda items in the parliament will be discussed.

Key Words: Hilmi Baydur, Bolu, Grand National Assembly of Turkey, Turk Ocaks, Akçakoca.

Giriş

1888'de Akçakoca'da doğan Lütfi Gören'in babası İstanbul'da kereste ticareti ile meşgul olduğundan aile 1894'te İstanbul'a taşınmıştır. Unkapanı merkez rüştiyesini bitiren Lütfi Gören, Vefa İdadisi'nin bitirdiği 1903 yılında babasını kaybetmiştir. Babasını kaybetmesi aileyi maddi açıdan sarsmıştır. Bunun üzerine tüm aile Akçaşehir'e (Akçakoca) taşınmıştır. Burada kundura mağazası açarak ticarete atılan ve etrafındakilere de bu işi öğreten Lütfi Gören'in, Akçakoca çarşısının yanması neticesi mağazasındaki tüm mallar zayi olmuştur. Olayın ardından babasının keresteci arkadaşı Sütlüceli Hakkı Bey'in teşvikiyle 1908'den Birinci Dünya Savaşı'na kadar kendisinin çok para kazandığı kereste ticaretine başlamıştır. Cihan Harbi'nde askere çağrılan Lütfi Gören'in savaş sırasında Akçakoca'nın Edilli iskelesinde 270 metreküp kayın dolabı mevcuttu. Savaş sebebiyle Karadeniz boğazının kapatılması sebebiyle malı bir tarafa nakletmek ve paraya tahvil etmek imkânı kalmamıştır. Lütfi Gören, savaşın ardından memleketine döndüğünde kerestelerin hepsinin sahil muhafaza komutanlığı tarafından askeri kulübe ve hayvan tavlalarına ve bir kısmının da nöbet mahallelerinde ayak altına döşenmek suretiyle sarf edildiklerine şahit olmuştu. Keresteler için talep ettiği mazbataları ise, kıta komutanlıklarının değişmesi ve inşaatlar için yazılı bir emir bulunmadığından dolayı elde edememiş ve 270 metreküp kerestenin o günkü karşılığı olan 16900 lira zarar etmiştir. Terhisten sonra deniz nakliye vasıtalarının noksanlığını göz önüne alarak Akçaşehir-İstanbul arasında yük ve yolcu nakliyatını temin etmek üzere 90 tonluk bir motor yaptırmıştır. Henüz ikinci seferini yapmak üzere Akçakoca'ya gelmiş olan Akçaşehir motoru yükünü ve yolcusunu almıştır. Hareketi sırasında Akçakoca'nın bağlı olduğu Düzce ilçesinde vukua gelen birinci isyandan sonra fevkalade kaymakamlığa gelen Lazistan mebusu Dr. Abidin Bey¹, Akçakoca Nahiye müdürlüğüne çektiği bir telgrafta, kaymakam emri olmadıkça Akçaşehir motorunun hareketine müsaade edilmeyeceğini Lütfi Gören'e tebliğ edilmesini istemiştir. Motorun İstanbul'a hareket için hazırlanmış olduğu halde izin verilmediği takdirde Akçakoca'da liman olmadığından Karadeniz Ereğli'sine gitmesine müsaade edilmesi istenilmiştir. On iki saatlik bir bekleyişin ardından kalkışına izin verilmeyen motor havanın bozmasıyla zincirini koparmış ve kapaklanmıştır. İki yolcunun boğulduğu kazada tüccar malları kaybolmuş ve Lütfi Gören 26.000 lira zarar etmiştir. Lütfi Gören Millî Mücadele'de zarar görenler meyanında müracaat etmişse de tazminatın Dr. Abidin Bey'in şahsından istenilmesi

---

¹ Dr. Abidin Bey için bk. Ayşe Aydın, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Döneminde Görev Yapan Sağlık Mensupları, Atatürk Araştırma Merkezi, Mayıs 1998, XIV, sayı 42, s.908-922.

uygun bulunmuştu. Dr. Abidin Bey'in ödeme gücü olmadığından teşebbüse geçmeyen Lütfi Gören, kazadan mütevellit borcu ödemiştir. 1920 Akçakoca belediye başkanlığına seçilen ve başarılı olan Lütfi Gören 1925'te Düzce kazası adına Bolu il genel meclis üyeliğine seçilmiş ve dört dönem bu görevi sürdürmüştür. Başarılarının ödülünü tüm üyelerin ittifakıyla il daimî encümen azalığına seçilmek suretiyle almıştır. Bu müddet zarfında Hilal-i Ahmer ve Himaye-i Etfal cemiyetleri üye ve başkanlıklarıyla, yedi sene de Bolu Türk Ocağı başkanlığı ve Bolu Halkevi başkanlığında bulunmuştur. 30 Mart 1939'da 6. Dönem Bolu milletvekilliğine birçok aday arasından fazla oy alarak seçilmiştir. Meclisin yedinci seçim döneminde namzet gösterilmeyen Lütfi Gören, kereste ticareti ile meşgul olmuştu. Yabancı dillere vakıf olmayan Lütfi Gören, 5.8.1946 seçimlerinde 47.756 oyla 8. Dönem Bolu milletvekili olarak meclise girmiştir. Mebuslar için tercüme-i hal kısmında Lütfi Gören eserleri kısmına “*övinecek eserim yoktur*” sözünü yazmıştır. Bolu'da ikametgâh adresi olarak Tabaklar Mahallesi No. 60'ı vermiştir. (TBMM Arşivi, Bolu Vilayeti Millet Meclisi Üyelerine Mahsus Hal Tercümesi Kâğıdı)

Lütfi Gören meclisin altıncı döneminde; Dahiliye Vekaleti bütçesi, askeri ve mülki tekaüt kanunu, 1940 mali yılı Ticaret Vekaleti bütçesi, orman umum müdürlüğü bütçesi, Ziraat Bankası kanunu, af kanunu, 1941 yılı sıhhi ve içtimai muavenet vekaleti bütçesi, Ziraat Vekaleti bütçesi, çiftçi mallarının korunması, nahiye kanunu, devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü, 1942 mali yılı posta, telgraf umum müdürlüğü bütçe kanunu, köy kanunu, avukatlık kanunu, akitlerini medeni kanuna dayandırmamalarından suçlu evlilerin evlenmelerinin ve bunlardan doğan çocuklarla saklı kalan bütün vatandaşların tescillerine ve bu tescillerle alakalı harç, resim ve cezalardan muaf tutulmaları, mebus seçimi kanunu, İstanbul şehremanetindeki memurların hizmet sürelerinin tekaüt sürelerine eklenmesi, ticaret, esnaf ve sanayi odaları, ticaret borsaları teşkili hakkındaki kanun hakkında kanun teklifi veya görüşlerini yansıtmıştır. Sekizinci dönemde ise; Bayındırlık Bakanlığı 1947 yılı bütçesi, Tarım Bakanlığı ve Orman genel müdürlüğü bütçeleri, idare-i umumiye vilayat kanunu, askeri ve mülki tekaüt kanununun 19. Maddesinin değiştirilmesi, 1948 Bayındırlık Bakanlığı bütçesi, Bolu Düzce ilçesi Haliloğlu Mehmet Meriç'in hükümlü olduğu cezanın geri kalan kısmının affına dair, Düzce tütününü, maaş kanununa bazı hükümler eklenmesine dair, Tarım Bakanlığı ve Orman Genel Müdürlüğü 1949 yılı bütçeleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü 1949 yılı bütçesi, yedek subay ve askeri memurlar, hayvan vergisi kanununun ikinci maddesinin değiştirilmesi, ordu mensuplarının evlenmesi, uzman çavuş yetiştirilmesi, emekli sandığı kanunu, Maliye Bakanlığı 1950 yılı bütçesi, 1950 yılı Bayındırlık bakanlığı ve karayolları genel müdürlüğü bütçeleri, 1950 sayılı gelir bütçesi,

Abant Gölü çevresinin Bolu Özel İdaresine temlikine dair kanun münasebeti, devlet demiryolları ve limanları işletme genel müdürlüğü memur ve hizmetlilerin ücretlerine dair, köy okulları ve Köy Enstitüleri teşkilatın dair olan kanuna bir madde eklenmesi hakkında sözler almıştır. Bu bildiriye Lütfi Gören'in mecliste verdiği bazı kanun teklifleri, müzakereler esnasındaki bazı görüşleri ve Bolu Halkevi müdürü iken yaptığı faaliyetlere yer verilecektir.

1. Bolu Halkevi Müdürü İken Söylevi

1936'da Bolu'da "Atatürk Günü" kutlamaları için CHP teşkilatı ile belediye tarafından hazırlıklara başlanmıştır. Halkevi Başkanı Mehmet Lütfi Gören, kutlamalar çerçevesinde parti önünde şöyle bir demeç vermiştir: "17 Temmuz bizi yüce sevgimize kavuşturan kutsal bir gündür. 17 Temmuz Bolu ilinde 'Atatürk Günü' olarak yerleşmiştir. 17 Temmuz 1934 günü büyük önderimiz aramızda bulunmakla her birimize verdiği sıcaklık bizimle birlikte yaşayacak ve evlatlarımıza da intikal edecektir. Bu sıcaklık ve heyecan 17 Temmuz günü her Boluluyu sevinçle vaktinden önce uyandırmaktadır. İşte burada o sıcaklık ve o heyecanla bu güzel günü kutlamak için toplanmış bulunuyoruz." Gören, Atatürk'ün Türk yurdunu işgal edilmekten kurtaran ve geliştiren, Türk milletini koruyan tarihî bir şahsiyet olarak tarif etmiştir. Onun, Türk vatani ile özdeşleştiğini ve bu suretle millet tarafından kendisine "Atatürk" soyadının verildiğini vurgulamıştır. Mustafa Kemal Paşa, Birinci Dünya Savaşı'nda² Çanakkale'yi düşman işgalinden korumak ve savaşın seyrini Türkler lehine değiştirmek suretiyle başarısını bütün dünyaya göstermiştir. Suriye'de bozguna uğrayan orduları bir araya getirerek İtilaf kuvvetlerinin Anadolu'ya geçmesini engellemiştir. Dahası Millî Mücadele döneminde Sevr Antlaşması'na karşı bütün rütbe, nişan ve mevkilerini atarak bir nefer gibi milletin arasına karışmıştır. Milletinden aldığı kuvvetle birbiri ardına parlak zaferler kazanarak yurdu işgalcilerden kurtarmıştır. Sultanlık, halifelik gibi milleti uçuruma sürükleyen yapıları yıkmıştır. Millete ihanet eden hainleri kovmuştu. Hâkimiyet hakkını millete vermiştir. Türk milletine parlak bir gelecek temin eden cumhuriyeti kurmuştu. Kültürel alanda büyük çaplı inkılaplar yapmış, Türk kadınının medeni haklara kavuşmasını sağlamıştır. Ülkeye faydalı, çağdaş yaşayışa ve gelişmeye açık kanunların yürürlüğe girmesini temin etmiştir. Türklüğe yeni bir güç vermiş ve Türk yurdunu yeniden inşa etmiştir. Binlerce yıllık Türk tarihinin kaynakları üzerinde durmak suretiyle Türk çocuklarının tarihten kuvvet almalarını temin etmiştir. Dünyanın en zengin lisanları arasında yer alan Türkçeyi yabancı lisanların tasallutundan

² Erdal Korkmaz, "Arşiv Belgeleri Çerçevesinde Birinci Dünya Savaşı'nda Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa", *Sosyal ve Beşeri Bilimlere Multidisipliner Bakış*, (Edit. Ayhan Artaç), Güven Plus Yay, İstanbul 2019, s.21-50. Ayrıca bk. Mutlu Karakaya, Çanakkale Savaşı'nda 14. Alay ve Mustafa Kemal Atatürk, ATAM, 2019.

kurtarmıştı. Türk yurdunu yeniden kurmuştur. Türk milletine güven telkin etmiş, dünya milletleri içinde şerefli bir yer açmıştır. Halkın yüzünü güldürmüş, gücünü dünyaya tanıtmıştır. Bu ifadelerin ardından Gören, icra edilen merasim vesilesiyle Bolulular adına Atatürk'e içten minnet ve bağlılık duygularını açıklama fırsatı bulduğundan övünç ve sevinç duyduğunu dile getirmiştir. Konuşmasını: "Yaşa! Sen çok yaşa Atatürk! Yaşa! Acuna düzen veren Koca Türk!" ifadesiyle tamamlamıştır. (Evcin, 2022: 727)

2. TBMM'deki Faaliyetleri

2.1. 1939 Dahiliye Vekaleti Bütçe Görüşmelerindeki Sözleri

Meclisin 23 Mayıs 1939 tarihli on beşinci toplantısında Dahiliye Vekaleti bütçesi görüşülmüştür. Müzakerelerde köy kanunlarında köy muhtarının köyün başı olduğunu hatırlatan Lütü Gören, muhtara birçok külfetler yüklendikten sonra, maaş, harcırah altında para vermenin imkânı olup olmadığını sormuştu. Lütü Gören'e göre, muhtar mali kanunların uygulamasından adli kanunlara, dahili asayişle ilgili her türlü meseleyi hükümete haber vermekle mükellef ve sekiz on saatlik yolu herhangi bir meseleyi haber vermeye mecburdu. Muhtarın görevini yerine getirirken en azından cebinden sarf ettiği paranın karşılanması gerekiyordu. Lütü Gören, ekstra bir geliri olmayan 40.000 köy ve muhtar olduğunu, bunların götürüsü bütçede önemli yer tuttuğu halde Cumhuriyet'in işi eline aldığına hiç kimseye menfaatsiz külfet vermediğini hatırlatmıştır. (TBMM Zabıt Ceridesi: 208-209)

2.2. Bolu Mebusu Lütü Görenin, Askerî Ve Mülkî Tekaüd Kanununun 66. Maddesine Bir Fıkra İlâvesine Dair Kanun Teklifi İle Askerî ve Mülkî Tekaüd Kanununun 66 Nci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun Lâyihası Ve Dahiliye, Maliye Ve Bütçe Encümenleri Mazbatası

Lütü Gören, 27 Mart 1940 tarihinde tekaüd kanununun 66. maddesinin tatbikatında memur aleyhinde yaptığı tesirleri ortaya koymak için ilgili kanun maddesini okumuştur. 66. maddeye göre, evkaf, ziraat bankası ve şehremaneti memurlarının 1 Haziran 1828 tarihinden ve özel ve mülhak bütçelerden maaş alan memurların ilgili kanunun meriyetinden evvel tekaüt aidatı verilmesi suretiyle geçen hizmet müddetleri tekaüt için gerekli olan kanuni müddetin hesabından sayılırdı. İlgili kanun hükmüne göre, adı geçen müessese ve idareler memurlarının maddede tespit edilen tarihlerden önce gösterilen şart dahilinde geçen hizmet müddetleri tekaüt müddeti hesabında sayılacağı açık olduğundan uygulamada genel dengeye dahil idarelerden kanunda adı geçen müessese ve idarelere naklen tayin olunan memurun 66. Maddede gösterilen tarihlerden sonra geçen hizmet müddetleri tekaüt süresi hesabında dikkate alınmadığından tekaütlük kanununun uygulanması hakkında 2264 sayılı kanunla tekaütlük kanununu aynen

uygulamakta olan hususi idarelerle İstanbul mahalli idaresi ve Ankara belediyesi de 66. Maddeyi müteakiben memur vatandaş aleyhinde kullandıkları görülmüştü. Bu netice karşısında 2788 sayılı kanunla 67. maddeye bir fıkra eklenerek posta, telgraf, telefon umum müdürlüğü memurlarından genel dengeye dahil dairelerden adı geçen umum müdürlüklere geçmiş ve geçecek memurların diğer dairelerdeki hizmet müddetleri tekaütlük müddeti hesabında müteakiben sayılması temin edilmiş ise de adı geçen umum müdürlüklerin birinden diğerine naklen tayin edilecek memurların 66. Maddede açıklanan muayyen müddetten sonra geçen müddetleri tekaüt müddeti hesabında dikkate alınmak mecburiyeti halen mevcut bulunmaktaydı. Lütfi Gören, devlet memuru sıfatını taşıma hakkını veren ve 1683 sayılı tekaüt kanununu uygulayan müessese ve idare memurlarının müktesep haklarının korunması için şu kanun teklifini yapmıştır. Sunulan teklife göre, umumi dengeye dahil dairelerden 66. maddede gösterilen müessese ve idarelere ve bunlardan umumi muvazeneye veyahut bu müessese ve idarelerin birinden diğerine geçmiş ve geçecek olan memurların nakilleri tarihine kadar geçen hizmet müddetleri müteakiben tekaütlük için şart olan kanuni müddetin hesabında sayılacaktı. Lütfi Gören'in kanun teklifi yapılan görüşmeler ve tadilatlarla kabul edilmiştir. (TBMM Zabıt Ceridesi: 19)

2.3. Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Kanununun 64. Maddesinin İkinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi

1941 kışında Bolu'ya giden Lütfi Gören, Düzce'ye uğramıştır. Arkadaşlarıyla hasbihal ederken Düzce'de vefat eden eski Canik Ziraat Bankası memuru Tahsin Bey'in dul eşi ve iki çocuğu bankadaki 23 yıllık hizmete mukabil tekaüt maaşı tahsisi için yapmış oldukları müracaatın cevapsız kalmasından ötürü şikayetçi olmuşlardı. Ankara'da Ziraat Bankası tekaüt sandığı müdürü ile görüşen Lütfi Bey muhatabından, meselenin gecikmesinin isteklilerin lehine olduğunu işitmişti. Zira 3202 sayılı kanun bunlara sınırlı bir hak tanımaktaydı. Bu yüzden bu gibiler müktesep haklarını alamamaktaydı. Tahsin Bey, mudilerin haklarını alabilmeleri için müdüriyet-i umumiyeye tezkere yazdıklarını ve işin Ticaret Vekaleti'ne aksettiğini belirtmiştir. Fakat Ticaret Vekaleti zeyilleri istekliler lehinde bulmamış ve Maliye Vekaletinden sormuştu. Maliye Vekaleti ise mali muamelatta kıyas yoluyla tediyat yapılamayacağını, mutlak hüküm aranması gerektiği mütalaasını vermiştir. Bu yüzden dul ve yetimlerin aleyhine muameleye devam mecburiyeti hasıl olmuştu. Lütfi Gören, bu gibilerin müktesep haklarının verilebilmesi için bir kanun teklifinde bulunmuş ve oradaki zeyiller tabirinin değiştirilmesini istemiştir. Sonradan Ziraat Bankası verdiği izahatta kanunun neşri tarihi olan 1937 senesinden o tarihe kadar birçok tahsisler yapıldığını bildirmiştir. Lütfi Gören, teklif ettiği kanunun mukabiline

şümulü olamayacağı için bunun tefsir yoluyla önceden tahsis edilmesinden dolayı verilmemiş müktesep haklarını temin için bir takrirle tefsir talebinde bulunmuştu. Maliye encümeninde tetkik edilen talep olumlu bulunarak tefsir fıkrası yazılmıştır. İktisat Vekili Sırrı Day da işi tetkik etmesinden sonra müktesep hakların verilmesinin lüzumuna işaret etmiştir. Lütfi Gören, mali muamelatta kıyas yoluyla tediyat yapılamayacağı, mutlak ve sarih hüküm aranacağı hakkında Meclis-i Ali'nin bir prensibini hatırlatmıştır. Lütfi Gören'e göre, tefsire ihtiyaç yoktur demek dört yıldan beri memurun aleyhine uygulanan muamelenin kasten yapıldığı zehabını vermekteydi. Halbuki her kanunun izahı, tefsiri yine kanunla yapılacağından bu hak TBMM'ye aitti. Lütfi Gören'e göre, Ziraat Bankası kanununun 64. maddesinin ilgili bendinde 1325 tarihli kanun ve zeyilleri tabiri ile o kanuna zeyil olan kanunlardan başka müstakil kanun olup diğer eski tekaütlere uygulanan diğer kanunlara şümulünü anlamak hiç kolay değildi. Zira maliye encümeni ile bütçe encümeni arasında fark olduğundan tefsir yapılmalıydı. Ziraat encümeninin iştirak ettiği tefsir yerindeydi. Lütfi Gören, şifahen arz ettiği sebeplere binaen maliye encümeni mazbatasının okunarak oylamaya konulmasını istemiştir. Bilecik Mebusu Kasım Gülek ise meselenin meclis-i aliye getirilmekle gayet hayırlı bir iş yapıldığını ifade etmiştir. Birçok Ziraat Bankası memurunun bu meselede mağdur olduğunu ileri süren Kasım Gülek, Ziraat Bankası tekaütlerinin maaşının son derece düşük olduğunu dile getirmiştir. 1683 numaralı tekaüt kanunundan evvel Ziraat Bankası ile devlet memurları tekaütleri arasında hiçbir fark olmadığını ve Ziraat bankası memurlarının tıpkı devlet memurları gibi tekaüt edildiğini söyleyen Kasım Gülek, ilgili kanunun Ziraat Bankası memurlarını açıkta bıraktığını ifade etmiştir. (TBMM Zabıt Ceridesi: 192)

Görüşmelerin ardından oylamaya geçilmesiyle iki numaralı fıkra şu şekilde değiştirilmiştir. Yeni maddeye göre, Ziraat Bankasından 1.6.1930 tarihinden evvel ayrılmış olan memurların tekaüt ve yetim aylıkları o tarihte mevcut ahkama göre muamele görür ve bu gibilere tahsis edilmiş ve edilecek maaşların bankaca verilmesine devam edilecekti. Fakat tekaüt haklarını kanuni hükümler dairesinde tasfiye etmeden tekrar devlet veya banka hizmetine girmiş olanların tekaütlük hakları mahfuz kalacaktı. (BCA, 4-22-21/17.04.194)

2.4. Af Kanunu Teklifi

Bolu mebusu Lütfi Gören tarafından teklif olunan kanun layihası ve sebepleri tetkik edilmiştir. 2330 sayılı af kanununun birinci maddesine göre, kanunun fer'i ceza veya para cezasıyla birlikte veya yalnız olarak beş seneyi geçmeyen hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile veya sadece para cezasıyla cezalandırdığı suçlar hakkındaki takibat affedilmiştir. Mahiyeti itibariyle umumi olan bu af şahıs ayırmaksızın muayyen fiillerle ilgiliydi. Genel af umumi menfaat

gözetilerek alınan siyasi bir tedbir olup, bununla bazı hadiselerin unutulması gerekmektedir. Bundan ayrı olarak 2330 sayılı kanun 1933 senesinde uygulamaya alınmıştır. Beş seneden fazla olmamak üzere hürriyeti bağlayıcı cezayı müstelzim fiiller ceza kanununun 102. maddesine göre beş sene zarfında müruru zamana uğrardı. Burada hareketle müruru zamandan dolayı affa uğrayan bu fiiller hakkındaki cezai takibatın ihyasına kanunen imkân kalmamıştır. Kanun teklifinin sebebi ise, maksadın suçları affa uğrayan memurların inzibati ve mesleki bakımdan mağduriyetlerine mahal vermemektir. 2330 sayılı kanunun 12. Maddesi gereğince affın idari ve inzibati muamelelere şümulü ve tesiri yoktu. Bununla beraber, yetkili merciler dava evrakı üzerinde tetkikat yaparak ve eğer tahkikatı eksik görürlerse noksanlarını ikmal ederek memurun kendisine isnat olunan fiilin faili olup olmadığı hususunda delilleri takdir ve fiili sabit gördükleri takdirde bunun memurun şahsi ve mesleki haysiyeti üzerindeki tesiri derecesini ölçerek icabeden inzibati ceza tatbik edilirdi. Fiil sabit görülmediği takdirde memur hakkında inzibati bakımdan bir muamele tatbikine mahal olmadığına karar verilirdi. Bu inzibati ceza tatbikine yetkili olan heyetler işin hakikatine varmak hususunda tüm tahkik vasıtalarına sahip oldukları ve verdikleri kararlar da ikinci derecedeki daha yüksek heyetlerde tetkike tabi tutulan delillerin toplanmasında ve münakaşasında bir mahkemededen farksız olarak takdir hakkına haiz bulunmaktaydı. Buradan hareketle suçları affa uğrayan memurların bu suçlar dolayısıyla inzibati ve idari bakımdan hakları tam bir güvence altına alınmıştır. Esasında 2330 sayılı kanunun meriyete girdiği tarihten itibaren geçen sekiz sene zarfında inzibati sahada bunların vaziyetleri de tamimiyle tayin edilmiştir. Dönemin Adliye Vekili Hasan Menemencioğlu, arz edilen sebepler göz önüne alındığında umumi affın maksat ve gayesine muhalif olarak tamimiyle nisvana uğraması icap eden bu suçların tekrar mevzubahis edilmesinin uygun olmayacağını ve teklifte gözetilen gayenin de esasen af kanununda derpiş edilmiş olması itibarıyla Lütfi Gören'in teklifinde bir fayda tasavvur olunamayacağı kanaatini dile getirmişti. (BCA, 4.22.22/14.05.1941). Lütfi Gören'in kanun teklifi kabul edilmemişti. (TBMM Zabıt Ceridesi: 141-142)

2.5. Mebus Seçimi Kanunu Münasebetiyle İlgili Sözleri

11 Aralık 1942'de mebus seçimi hakkındaki kanun müzakere edilirken belediye reisliğinde bulunmuş bir insan olarak düşündüklerini aktarmıştır. Lütfi Gören, kanunun iki dereceli seçimi içeren bir kanun olduğunu ve bunu mebusan seçimi kanununun Cumhuriyet idaresinde tadil edilen maddeleriyle aynen meclise getirilmiş bir kanun olarak görmekteydi. Lütfi Gören'e göre, mebusan seçimi kanunu olacağına seçim usulleri hakkında kanun olsaydı daha iyi olacaktı. Zira, mebusan seçimi kanunuyla mebuslar seçildiği gibi meclis-i umumiler

de bu kanuna tabi tutulmaktaydı. Bununla beraber bu iki dereceli seçim usullerini içeren bir kanun olsaydı ve mebusların seçimi de iki dereceli olduğuna göre bu da o usullere göre yapılabilirdi. İkinci olarak Lütfi Gören, Teşkilat-ı Esasiye Kanununun vilayetlere, şehir ve kasabalara, köylere hükm-i şahsiyet verdiğini söylemişti. Halbuki o tarihte eldeki kanunun bu esasa dayanmadığını ileri sürmüştü. Zira, mebus seçimi kanunu seçim şubelerini nahiyeler olarak göstermekteydi. Daha evvel nahiyelerde bulunan idare heyetleri ve oralarda seçilen azalar bu işe bakmaktaydı. 1942 tarihinde ise idare heyetleri kazalarda, vilayetlerde seçilmekteydi. Nahiyelerde bu tarz bir teşekkül yoktu. Lütfi Gören'e göre, bunların seçim şubesi olarak kanunda yer alması uygun değildi. Seçim şubeleri şehir, kasaba ve köyler olarak kabul edilmeliydi. Bu durum seçimlerde müşkülata sebebiyet vermekteydi. Nahiyeye civarında olan köyler seçim yapmak için nahiyeye merkezine geleceklerdi. Nahiyeye merkezinde köyler sırayla çağrılacaktı. Bu durum hem vaktin ziyanına hem de halkın ayağında seçim yapmaktan mahrum olmayı getirecekti. Seçim daireleri vilayet olduğuna göre seçim şubeleri de şehir, kasaba, köyler olarak yazılmalıydı. Görüşmelerin ardından meclis başkanı maddelere geçilmesini istemişti. Birinci maddede, *“Türkiye Cumhuriyeti dahilinde mebus seçimi vilayetler itibariyle yapılır. Her vilayet bir seçim dairesi ve her nahiyeye bir seçim şubesi olur”* okumuştur. Bunun ardından Lütfi Gören seçim işinin halk işi olduğunu, hükümetin görevinin sadece sadece sandığı korumak ve seçimde baskı uygulanmamasına nezaret etmek olduğunu hatırlatmıştır. Bununla beraber nahiyelerde halk tarafından seçilmiş bir heyet bulundurulmamaktaydı. Lütfi Gören'e göre, bu şubeler şehir ve kasabalarda belediyelere ve köylere verilmeliydi. Lütfi Gören'in sözlerinin ardından söz konusu taktir meclis başkanınca oylamaya sunulmuşsa da kabul edilmemişti. (TBMM Zabıt Ceridesi: 59-60)

2.6. Abant Gölü ve Çevresinin Bolu Özel İdaresine Temlikine Dair Sözleri

20 Mart 1950'de Abant gölü ve çevresinin Bolu özel İdaresine temlikine dair Bolu milletvekili İhsan Yalçın'ın kanun teklifi mecliste görüşülmeye başlanmıştır. Abant'ın özel idareye devri hakkında kanun meclisi epeyce meşgul etmişti. Bu konuda Lütfi Gören, Seyhan Mebusu Ahmet Yüreğir'e Abant'ı görmediği hakkında kinayeli bir söz söylemişti. Gördüm cevabı üzerine Lütfi Gören, *“eğer görmüş olsalardı oradaki acıklı vaziyeti bir nizamla bağlamayı çok arzu ederlerdi”* şeklinde mukabelede bulunmuştu. Abant Gölü'nün 1298 yılında vali Ali Sakıp Bey tarafından görüldüğünü ve kendisinin de yanında olduğunu belirten Lütfi Gören, Abant'ın yürekler acısı halini tasfir etmişti. Lütfi Gören bu durumu şu sözlerle betimlemekteydi:

“Manzara yürekler acısı, her tarafta ağaçlar devrilmiş ve birbiri üzerine devrilmiş, tutuşturulmuş yanyor, öbür tarafta da çobanlar sürülerini otlatıyorlardı. Bunları menettiren vali oldu ve ondan sonra oranın yol yapımı başladı. birçok masraflar yapıldı. İdare-i hususiye yaptı. Abant'ta belediyece bir bina yapıldı ve Beden Terbiyesi tarafından da bir bina yapıldı. Ondan sonra birçok ecnebler oraya gelmeye başladı. Memleket büyükleri de buranın ihyası için teşviklerde bulundular. Validen ricada bulundular. Oturacak bina yapın burasını dinlenme yeri haline getirin, dediler. Fakat herkes yolsuzluktan haklı olarak çekiniyordu. Çünkü mülkiyeti idare-i hususiyeye ait olmadığı için masrafi yolsuz sayılıyordu. Bu işten valiye 20 bin liralık bir zimmete çıkarıldığını da İhsan Bey arkadaşım pekala hatırlar. Öyle bir vaziyet ki yapılması lazım ama yapılmasına mani-i kanuni vardır.” Abant Gölü'nün muayyen tepelerin arkasında çukur bir göl olduğunu ve 1700 rakımdaki teperlerde ağaç dahi olmadığını hatırlatan Lütfi Gören, göz ününde bir yer olduğu için ağaçların kesilmediğini ve sporcuların dinlenmek için geldiğini söylemiştir.

Kanun çıkarsa amenajmanı yapılacaktı. Kanun çıktığı taktirde, hayvan otlatılmayacak ve ağaç kesilmeyecekti. Müttehassısların meşgul olmasıyla ağaçların çeşitleri belirlenecekti. Lütfi Gören bunun kadük kalmaması için başka komisyona gitmesini istememişti. Abant gölü çevresinin Bolu özel İdaresine temlikine dair Bolu milletvekili İhsan Yalçın'ın kanun teklifi görüşmelerin ardından kabul edilmiştir. (TBMM Zabıt Ceridesi: 606-607)

2.7. Düzce Tütünleri Hakkında Soru Önergesi

9 Kasım 1948'de Bolu Milletvekili Lütfi Gören'in, Düzce tütünleri hakkındaki sorusuna Gümrük ve Tekel Bakanı Emin Erişirgil (DİA: 416-417) sözlü cevap vermişti. Lütfi Gören, ilk olarak 1948'de Düzce'deki tütün satışlarında ihrakiyelik namı altındaki tütünlerin ayrılmasında iddia edilen yolsuzluklardan bakanlığın haberdar olup olmadığını sormuştur. İkinci olarak Lütfi Gören, 3437 sayılı kanunun 31.maddesinin son fıkrasında yazılı vasfı düşük tütünlerin ikinci derece üretimde kullanılmak imkânı elde edilinceye kadar usulü dairesinde imha olunacağını hatırlatmıştır. Bu hükme göre bu tütünlerin kıymetlendirilmesi için Tekel Bakanlığı görevliydi. Lütfi Gören o tarihe kadar ne gibi teşebbüsler yapıldığını sormuştur. Üçüncü olarak Lütfi Gören, düşük vasıflı tütünlerin Reji İdaresince ve 1942 yılına kadar da Devlet Tekel İdaresince yakıldığını ifade etmişti. 1942 yılında bu çeşit tütünlerin satışına izin verilmiş ve altı yıldır kıymetlendirilmekte olan bu tütünlerin 1948 yılı satışında aynı tütünlerin tekrar yüzbinlerce

kilosunun yakılmasındaki sebebi sormuştu. Dördüncü olarak Lütfi Gören, öteden beri yakılmakta olan 1942 senesinden beri Tekel'in izniyle satılan düşük vasıflı tütünlerin alıcıları bu tütünleri ne işte kullandıklarını ve aynı yıl aynı işte kullanılıp kullanılmadıklarını sormuştu. Bakan Emin Erişirgil, yaz mevsiminin kurak gitmesinden dolayı mahsulün gelişemediğini, sonradan gelen yağmurlarla büyüyen tütünlerde imhalık kısmın çok olduğunu söylemişti. Bakan Erişirgil, imhalık tütünlerin ayrılmasında memurların adaletli hareket etmediğini bir gazeteciden öğrendiğini itiraf etmişti. Derhal bir yazıyla yakımlık tütünlerdeki fazlalığın sebebini sorduğunu ve adaletsiz hareket edenler varsa derhal tahkikat yapılarak sorumluların cezalandırılacaklarını ifade etmiştir. Bakan Erşirgil, tezkerenin yazılmasından sonra Düzce'nin Üskübi köy halkından bazılarının, yakılmak için ayrılan kısım içinde kıymet taşıyan tütünler bulunduğu ihbarını alması üzerine zabıt tutulduğunu belirtmişti. Zabıt üzerine muayene edilen tütünün yirmi kiloluk balyasının hiçbir değer taşımadığı ve imhasının gerekli olduğu, 11 kiloluk diğer balyanın da kanunun daha tarlada imhasını emrettiği dip yapraklardan ibaret olduğunu söylemiştir. (TBMM Zabıt Ceridesi: 178-179)

Sonuç

Türk Siyasi hayatının ve Bolu'nun önde gelen siyasetçilerinden biri olan Lütfi Gören'in, hayata atılacak Türk gençleri için ideal bir işadamı örneği verdiği kanaatindeyiz. Zira Osmanlı Devleti'nin ömrünü tamamladığı son dönem olan I. Dünya Savaşı'nda yüzde 1250'lere varan enflasyon ortamında genç bir girişimcinin babasından destek almadan hayata tutunması bize göre taktire şayandı. Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nden Himaye-i Etfal cemiyetine, Bolu Halkevi Müdürlüğü'nden Bolu Türk Ocağı başkanlığına kadar birçok cemiyette aktif yöneticilik yapan Lütfi Gören, çok yönlü kişiliğini meclise de taşımıştır. Hal tercümesinde belirttiği üzere son derece mütevazi bir işadamı olan Lütfi Gören, meclisteki çalışmalarıyla Bolu halkı için olduğu kadar tüm Türk Milleti için de çalışmaya gayret sarf etmişti. Mecliste de çok yönlü kişiliğini sergileyen Lütfi Gören, halkı ilgilendiren birçok konuda görüş ve önerilerini açıklamaktan geri durmamıştı. Önergelerinde ilk dikkat çeken halkın şikâyet ve ihtiyaçlarının meclisin kürsüsünde dile getirilebilmesiydi. Bu konudaki fikirlerini meclis kürsüsünden açıklamaktan çekinmemiştir. Onun meclisteki çalışmalarının tüm TBMM'deki vekillerimiz için örnek olması dileğiyle.

Kaynakça**Resmi Yayınlar**

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 4-22-21/17.04.1941, lef 5.

BCA, 4.22.22/14.05.1941.00.00.000, lef 1-2.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, I: 15, C: 2, 23.05.1939, s.208-209.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, I: 15, C: 15, 06.12.1940, İctima 2, s.19.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, I: 15, C: 23, 30.01.1942, İctima 3, s.192.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, C: 19, 23.06.1941, İctima 2, s.141-142.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre 6, C: 29, 11.12.1942, 16. İnikat, İctima 4, s.59-60.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 8, C: 25, 20.03.1950, 68. Birleşim, Toplantı 4, s.606-607.

TBMM Zabıt Ceridesi, Dönem 8, C: 13, 17.11.1948, 7. Birleşim, Toplantı 8, s.178-179.

Eserler

Aydın, Ayşe, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Döneminde Görev Yapan Sağlık Mensupları, Atatürk Araştırma Merkezi, Mayıs 1998, XIV, sayı 42, s.908-922.

Evcin, Erol (2022) “Bolu’da Gazi/Atatürk Günü ve Abant Bayramı Kutlamaları (1931-1938)”, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XXII/45 Güz/Autumn), s.727.

Kaya, M. Cüneyt, “Emin Erişirgil”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ek-1, Ankara 2020, 416-417.

Karakaya, Mutlu, Çanakkale Savaşı’nda 14. Alay ve Mustafa Kemal Atatürk, ATAM, 2019.

Korkmaz, Erdal, “Arşiv Belgeleri Çerçevesinde Birinci Dünya Savaşı’nda Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa”, Sosyal ve Beşeri Bilimlere Multidisipliner Bakış, (Edit.Ayhan Artaç), Güven Plus Yay, İstanbul 2019, s.21-50.